

Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları

Perception of and Views on Gender Roles of Senior Students Enrolled at Kafkas University

(Araştırma)

Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi (2007) 26–38

Arş.Gör. Duygu VEFİKULUÇAY*, Arş.Gör. Simge ZEYNELOĞLU*,
Prof.Dr. Kafiye EROĞLU*, Prof.Dr. Lale TAŞKIN*

*Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

ÖZET

Araştırma, Kafkas Üniversitesi'nde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Kesitsel tipte bir araştırmadır. Anket formu, 123 kız ve 113 erkek olmak üzere toplam 236 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik yaşamı ve aile yaşamı ile ilgili konularda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, önermelerin büyük bir çoğunluğunda cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) olduğu bulunmuştur. Araştırmada çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmanın sonuçları üniversite son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açılarını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Üniversite eğitiminde toplumsal cinsiyet bakış açısına yönelik hala geleneksel görüşlere sahip olan öğrencilerin olması, aydın bireyler yetiştirmeyi hedefleyen üniversite eğitiminin bu hedefini tam anlamıyla gerçekleştirmediğini ve öğrencilere temel mesleki bilginin yanısıra toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlılık kazandırılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolleri, çalışma ve toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı, üniversite öğrencileri

ABSTRACT

This study was conducted with the aim to determine point of view of final-year university students at Kafkas University on gender roles regarding work life, social life, marriage and family life. This study is a cross-sectional study. The questionnaire was applied to a total of 236 students including 123 females and 113 males. The results of the study reveal that views of students on gender roles related to professional life, social life, family life and marriage exhibit statistically significant differences among the sexes for most of the statements given. It was identified that male students have more traditional views on gender roles related to marriage and family life and work and social life. The results of the study are important in that views on gender roles are revealed among most university students. The finding that university students still have a traditional perspective on social gender roles indicates that universities has failed to a certain degree in achieving its goal toward educating intellectual and open-minded individuals, and it reveals the need for sensitiveness in equality of gender roles besides the acquirement of professional knowledge.

Key Words: Gender, gender roles, work and social life, marriage and family life, university students

Giriş

Günlük hayatımızda sıklıkla kullandığımız cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbiri yerine kullanılsa da farklı anlamları olan iki ayrı kavramdır (1, 2). “Cinsiyet” kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlanmaktadır. “Toplumsal Cinsiyet” kavramı ise, kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özelliklerini, rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramının tanımında biyolojik farklılıklar değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, yargılar ve roller bulunmaktadır (3-11). Burada üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirinden tamamen ayrılmasının mümkün olmadığıdır. Çünkü kültürün kadından ve erkekten beledikleri (toplumsal cinsiyet) kadının ve erkeğin fiziksel özelliğine (cinsiyet) ilişkin gözlemlerden farklı değildir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde, toplumsal cinsiyetin kültürel yapılandırılmaları bir anlamda biyolojik cinsiyeti de içermektedir (3).

Görüldüğü gibi toplumsal cinsiyet, çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın içinde barındırdığı kavramlardan birisi de toplumsal cinsiyet rolleridir. Toplumsal cinsiyet rolleri; geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü; kültürel olarak kadına ve erkeğe uygun görülen kişilik özellikleri ve davranışları (rolleri) içerir ve bunlar toplum tarafından kalıp yargılara dönüştürülür (3).

Literatüre göre (3, 4, 10-12) toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadın ve erkeğin özellikle çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamındaki rollerinde belirgin farklılıklar göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarının çalışma yaşamına ilişkin yansımaları incelendiğinde; kadınlara statüsü ve ücreti daha düşük işlerde çalışma, çalışmak için eşlerinden izin alma gibi roller uygun görülmektedir. Toplumsal yaşamda; kadınların akşamları tek başına sokağa çıkmamaları, kadınların yalnız yaşamamaları gibi kalıp yargılar bulunmaktadır. Aile yaşamına bakıldığında; kadınlardan eşlerinden şiddet görüyorlarsa bu durumu saklamaları, ev içinde çocuk bakımı, temizlik gibi işlerle ilgilenmeleri beklenmektedir. Evlilik yaşamında ise kadına; evlenmeden cinsel ilişkide bulunmaması, erkek çocuk doğurarak statüsünü yükseltmesi gibi roller yüklenmiştir. Erkekler ise bu alanlarda kadınlara ilişkin belirlenen rollerin tam tersi roller yüklenmektedir (3, 4, 8, 9, 13-17). Bunun sonucunda kamusal alanda çalışma ve politika doğal olarak erkek; ev işleri ve aile ile ilgili özel alanlar kadın işi olarak benimsenip uygulanmaktadır (6).

Literatürde (16, 18-20) lise ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve geleneksel olmayan algılarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda; öğrencilere “kadının temel görevi eve ve aileye bakmaktır”, “evin reisi erkek olmalıdır”, “ailenin geçimini sağlamak erkeğin sorumluluğunda olmalıdır” vb. gibi toplumsal cinsiyet rollerini içeren ifadeler yöneltmiştir. Araştırmaların sonucunda öğrencilerin cinsiyet rolleri konusunda geleneksel rolleri benimsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha az geleneksel rollere sahip oldukları da saptanmıştır.

Ülkemizde ise üniversite öğrencilerinin geleneksel cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargılara ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda; erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (14, 21-23).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel bakış açıları toplumda kadınların statüsünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle günümüzde kadınlar, toplum içerisinde istenilen statüye ulaşamamıştır ve erkeklerin gerisinde kalmıştır. Oysa dünyada refah ve barışın sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi ve kadının toplumsal statüsünün artırılabilmesi için sosyal yaşamın her alanına kadınların erkeklerle eşit bir biçimde katılımının sağlanması gerekmektedir. 1970’li yıllarda başlayan kadın hareketleri, kadınların ekonomik ve sosyal yönden giderek güçlenmesi, IV. Dünya Kadın Konferansı’nda vurgulanan toplumsal cinsiyette eşitlik ve hakkaniyet kavramlarının tüm katılımcı ülkelerden destek görmesi ve bu yönde yapılan ulusal çalışmaların etkisiyle kadın ve erkeklerin geleneksel cinsiyet rolleri değişmeye başlamış, özellikle gelişmiş ülkelerde kadınlar daha eşitlikçi bir yaşam biçimine kavuşmuştur (24). Ancak gelişmekte olan ülkeler kadının güçlenmesini sağlayan sosyo-ekonomik ve kültürel gelişme sürecinin başındadır ve bu nedenle kadınlar erkeklerin gerisindedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etken gelişmekte olan ülkelerdeki gelenekçi toplumsal yapının kadına ve erkeğe yüklediği rollerdir.

Toplumda kadına ve erkeğe yüklenen bu rollerin, üniversite öğrencileri açısından nasıl bir anlam taşıdığına araştırılması öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki görüşlerini ortaya çıkarması bakımından anlamlı olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, Kafkas Üniversitesi'nde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını belirleyerek, üniversite eğitim yaşantısına ko-nyuyla ilişkili öneriler geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırma, Kafkas Üniversitesi'ne bağlı Fen Edebiyat Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulu'nda lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini bu fakülte ve yüksekokulların son sınıfında lisans öğrenimi gören toplam 534 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma kesitsel tiptedir. Araştırmada evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırma 15 -16 Haziran 2004 tarihlerinde anket uygulaması sırasında sınıfta bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 123 kız ve 113 erkek olmak üzere toplam 236 öğrenciye uygulanmıştır. Evrenin %44.1'ine ulaşılmıştır. 63 öğrenci araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Araştırmanın verileri literatür taranarak hazırlanan anket formu aracılığı ile toplanmıştır (1,5,17, 25-28). Anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin tanımlayıcı bilgilerini içeren sorular, ikinci bölümünde ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik üç aşamalı (katılıyor, katılmıyor, kararsız) 15 adet önerme bulunmaktadır. Bu önermeler çalışma yaşamı (dört önerme), toplumsal yaşam (beş önerme), evlilik yaşamı (üç önerme) ve aile yaşamına (üç önerme) ilişkin önermelerden oluşmaktadır. Anket formu uygulanmadan önce öğrencilere araştırmanın amacına ilişkin bilgi verilerek sözel izin alınmış ve anket formu dağıtılarak öğrencilerin bireysel olarak doldurmaları sağlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS 11 (Statistical Packet for Social Sciences for Windows 11) paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önermelerle ilgili görüşleri için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve ki-kare testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo demografik özellikleri incelendiğinde, öğrencilerin yaş ortalamasının 23.2 olduğu, kız öğrencilerin %76.1'inin ve erkek öğrencilerin %87.8'inin 20-24 yaş arasında bulunduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin %82.1'i ve erkek öğrencilerin %92'si bekarıdır. Kız öğrencilerin %82.1'inin ve erkek öğrencilerin %78.8'inin düz lise mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 1'de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre çalışma yaşamı ve toplumsal yaşam ile ilgili önermelere ilişkin görüşleri yer almaktadır. "Kadın ko-

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre “Çalışma Yaşamı” ve “Toplumsal Yaşam” ile İlgili Önermelere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

“Çalışma Yaşamı” ile İlgili Önermeler	Cinsiyet	Katılıyor		Katılmıyor		Kararsız		Toplam		P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kadın, kocasından izin almadan çalışmamalıdır.	Erkek	71	62.8	33	29.2	9	8	113	100.0	0.000
	Kız	39	31.7	76	61.8	8	6.5	123	100.0	
Kocası zengin ise kadının çalışmasına gerek yoktur.	Erkek	50	44.2	48	42.5	15	13.3	113	100.0	0.000
	Kız	15	12.2	89	72.4	19	15.4	123	100.0	
Çalışma yaşamında aynı statüde çalışan kadın ve erkekler arasında terfilerde erkeğe öncelik verilmesi normaldir.	Erkek	33	29.2	68	60.2	12	10.6	113	100.0	0.000
	Kız	10	8.1	113	91.9	0	0.0	123	100.0	
Siyaset daha çok erkeklerin işidir.	Erkek	44	38.9	50	44.2	19	16.8	113	100.0	0.000
	Kız	13	10.6	91	74.0	19	15.4	123	100.0	
“Toplumsal Yaşam” ile İlgili Önermeler										
Ailenin ekonomik durumu iyi değilse, sadece erkek çocuk okutulmalıdır.	Erkek	23	20.4	85	75.2	5	4.4	113	100.0	0.000
	Kız	4	3.3	117	95.1	2	1.6	123	100.0	
Dul, boşanmış, eşi ölmüş kadınların yalnız yaşamaları doğru değildir.	Erkek	53	46.9	38	33.6	22	19.5	113	100.0	0.000
	Kız	21	17.1	79	64.2	23	18.7	123	100.0	
Kadınların akşamları tek başına sokağa çıkması doğru değildir.	Erkek	77	68.1	27	23.9	9	8.0	113	100.0	0.000
	Kız	36	29.3	74	60.2	13	10.6	123	100.0	
Gebelikten korunmak temel olarak kadının sorumluluğunda olmalıdır.	Erkek	31	27.4	67	59.3	15	13.3	113	100.0	0.000
	Kız	15	12.2	102	82.9	6	4.9	123	100.0	
Kadın hastalar erkek doktora muayene olmamalıdır.	Erkek	22	19.5	81	71.7	10	8.8	113	100.0	0.000
	Kız	6	4.9	114	92.7	3	2.4	123	100.0	

casından izin almadan çalışmamalıdır” önermesine kız öğrencilerin %31.7’si katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Kocası zengin ise kadının çalışmasına gerek yoktur” önermesine erkek öğrencilerin %44.2’sinin katıldıklarını belirtmişlerdir. “Çalışma yaşamında aynı statüde çalışan kadın ve erkekler arasında terfilerde erkeğe öncelik verilmesi normaldir” önermesine kız öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%91.9) katılmadıklarını belirtmişlerdir. “Siyaset daha çok erkeklerin işidir” önermesine erkek öğrencilerin %38.9’u katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Ailenin ekonomik durumu iyi değilse sadece erkek çocuk okutulmalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %20.4’ü katıldıklarını belirtmeleri önemli bir bulgudur. “Dul, boşanmış, eşi ölmüş kadınların yalnız yaşamaları doğru değildir” önermesine erkek öğrencilerin %46.9’u katılırken, kız öğrencilerin %64.2’si gibi yarıdan fazla bir bölümünün katılmadıklarını belirttikleri saptanmıştır. Ayrıca “kadınların akşamları tek başına sokağa çıkması doğru değildir” önermesine de erkek öğrencilerin %68.1’i katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Gebelikten korunmak temel olarak kadının sorumluluğunda olmalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %27.4’ü katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca “kadın hastalar erkek doktora muayene olmamalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %19.5’inin katıldıklarını belirttikleri saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet konusunda çalışma yaşamı ve toplumsal yaşam ile ilgili tüm önermelerde, kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) bulunmuştur.

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre evlilik yaşamı ve aile yaşamı ile ilgili önermelere ilişkin görüşlerinin dağılımı yer almaktadır. “Evlilikte erkeğin boyu kadından daha kısa olmamalıdır” önermesine kız öğrencilerin %57.7’si katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Evlili bir erkeğin karısını aldatması normaldir” önermesine erkek öğrencilerin ise %14.2’si katıldıklarını belirtmişlerdir. “Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir” önermesine erkek öğrencilerin ise %69.9 gibi önemli bir bölümünün katıldıklarını ifade ettikleri saptanmıştır. “Aileden kalan mirastan sadece erkek çocuklarının yararlanma hakkı olmalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %13.3’ü katıldıklarını belirtmişlerdir. “Kadın hak ediyorsa kocası ona şiddet uygulayabilir” önermesine kız öğrencilerin %10.6’sı katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu herkesten saklamalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %23.9’u katıldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet konusunda evlilik yaşamı ile ilgili tüm önermelerde, kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ($p<0.05$) bulunmuştur. Aile yaşamı ile ilgili önermelerde kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak “Aileden kalan mirastan sadece erkek çocuklarının yararlanma hakkı olmalıdır” önermesi dışındaki tüm önermelerde anlamlı fark ($p<0.05$) bulunmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre “Evlilik Yaşamı” ve “Aile Yaşamı” ile İlgili Önermelere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

“Evlilik Yaşamı” ile İlgili Önermeler	Cinsiyet	Katılıyor		Katılmıyor		Kararsız		Toplam		p
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Evlilikte erkeğin boyu kadından daha kısa olmamalıdır.	Erkek	44	38.9	53	46.9	16	14.2	113	100.0	0.000
	Kadın	71	57.7	39	31.7	13	10.6	123	100.0	
Evlili bir erkeğin karısını aldatması normaldir.	Erkek	16	14.2	91	80.5	6	5.3	113	100.0	0.000
	Kadın	3	2.4	119	96.7	1	0.8	123	100.0	
Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir.	Erkek	79	69.9	22	19.5	12	10.6	113	100.0	0.000
	Kadın	49	39.8	45	36.6	29	23.6	123	100.0	
“Aile Yaşamı” ile İlgili Önermeler										
Aileden kalan mirastan sadece erkek çocuklarının yararlanma hakkı olmalıdır.	Erkek	15	13.3	94	83.2	4	3.5	113	100.0	0.108
	Kadın	7	5.7	113	91.9	3	2.4	123	100.0	
Kadın hak ediyorsa kocası ona şiddet uygulayabilir.	Erkek	31	27.4	62	54.9	20	17.7	113	100.0	0.000
	Kadın	13	10.6	98	79.7	12	9.8	123	100.0	
Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu herkesten saklamalıdır.	Erkek	27	23.9	74	65.5	12	10.6	113	100.0	0.000
	Kadın	5	4.1	109	88.6	9	7.3	123	100.0	

Tartışma

İnsanlık tarihi boyunca kadınlar ve erkekler ne yazık ki dünyayı eşit olarak paylaşmamışlar ve bu eşitsizliğin olumsuz sonuçları en çok kadınları etkilemiştir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasını ve çalışan nüfusun üçte birini oluşturan kadınlar; dünya gelirinin onda birine, yeryüzü malvarlığının ise sadece yüzde birine sahiptirler (1,6). Kadının toplumsal statüsü ile doğrudan ilgili olan bu durum, kadınların her alandaki insan haklarından erkeklerle eşit ölçüde yararlanmalarını engellemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı eşitsizlik toplumun her kesiminde kadın ve erkek arasındaki ilişkileri ve toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarını belirlemektedir (3,4,24).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre çalışma yaşamı ve toplumsal yaşam ile ilgili önermelere ilişkin görüşlerinin dağılımına bakıldığında, tüm önermelerde kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

($p < 0.05$) bulunmuştur. Çalışma yaşamı ile ilgili önermelerde erkek öğrencilerin, kadının çalışma yaşamına katılımına ilişkin görüşlerinin cinsiyet ayrımcılığını destekler nitelikte olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 1). Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM)'nin Hacettepe Üniversitesi'nde lisans öğrenimi gören son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirledikleri çalışmaya göre, çalışma yaşamına ilişkin aynı önermelerde erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (23). Bu bulgular araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Erkeklerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarına sahip olmalarının nedeni, bu yargıların kendi yararlarına olmasına ve bu durumun toplum tarafından destek görmesine bağlı olabilir. Bunun yanında Türkiye'nin kadınla ilgili sözleşmelere imza atması ile Kadının Statüsü Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulması, kadınla ilgili dernek ve kurumların sayısının artması, kadınların çalışma hayatına daha fazla katılmaları, feminist hareketlerin 1990'lı yıllardan sonra yoğunlaşması gibi nedenlerle kadınlar çalışma hayatına daha fazla girmeye başlamış, ancak hala istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ülke genelinde toplam nüfusun işgücüne katılım oranı %48.7 olup, bu oran erkeklerde %70.1 ve kadınlarda %27.4'tür (29). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasına göre, üreme çağındaki kadınların %58.3'ü halen çalışmamaktadır. Çalışanların arasında da her on kadından altısında geliri hane halkı harcamalarına ya hiç katkıda bulunmamakta ya da yarısından azını karşılamaktadır (30). Toplumdaki toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarına göre kadınlara hemşirelik, öğretmenlik gibi meslekler yakıştırılırken, erkeklerin daha çok fiziksel güç gerektiren işlerde çalışmaları gerektiği vurgulanmaktadır (13,31). Gönüllü ve İçli'nin yaptığı çalışmada kadınlar, kız çocukları için en uygun meslekleri öğretmenlik, devlet memurluğu olarak belirtirken; erkek çocukları için daha çok fiziksel güç, zeka ya da daha uzun saatler çalışmasını gerektiren mühendislik, avukatlık, doktorluk gibi meslekleri seçmişlerdir (27).

Kız öğrencilerin büyük çoğunluğu "Siyaset daha çok erkeklerin işidir" önermesine katılmayarak siyasetin sadece erkeklerin işi olmadığını, kadınların siyasette daha aktif rol alması gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 1). HÜKSAM'nin çalışmasında da benzer sonuç bulunmuştur (23). Türkiye'de kadınlar 1930 yılında belediye seçimlerinde, 1934 yılında milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Bu tarihten önce kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısı 28, fiilen milletvekili seçildiği ülke sayısı ise 17'dir. Böyle olmasına rağmen Türkiye siyasete kadın katılımında diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, en düşük düzeye sahip ülkelerden birisidir. Örneğin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki kadın milletvekili oranı halen % 4.4 iken, İran'da bu oran % 4.1, Mısır'da %2.4, Nijerya'da %3.3 düzeyindedir (32).

Cinsiyete dayalı eşitsizliklerin en yoğun yaşandığı alanlardan bir diğeri toplumsal yaşamdır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplumsal yaşam ile ilgili önermelere ilişkin görüşlerinin dağılımına bakıldığında, toplumda kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarına ilişkin önermelerde erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir. "Ailenin ekonomik durumu iyi de-

ğilse sadece erkek çocuk okutulmalıdır” önermesine katılmayan öğrencilerin oranı oldukça yüksektir (kız: %95.1 erkek: %75.2). Ancak her beş erkek öğrenciden birinin aynı önermeye katıldıklarını ifade etmeleri dikkat çekici bir bulgudur (Tablo 1). Üniversite son sınıfta öğrenim gören erkek öğrencilerin eğitim hakkının erkeklerden yana olması gerektiği görüşünde olmaları düşündürücüdür. HÜKSAM'nin yaptığı çalışmaya göre, aynı önermeye öğrencilerin tamamına yakını (kız: %98.4, erkek: %90.1) katılmadıklarını belirtmişlerdir (23). Her iki çalışmada da öğrencilerin önemli bir çoğunluğu kız ve erkek arasında eğitim hakkının eşit olması gerektiği görüşündedir. Ancak Türkiye’de eğitim alanındaki rakamlar bu sonucu destekler nitelikte değildir. Eğitim her Türk vatandaşına için sunulan zorunlu ve yasal bir hak olmakla birlikte, ülkemizde 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’na (TNSA) göre, halen üreme çağındaki kadınların sadece %62’si ilköğretimin birinci basamağını oluşturan beş yıllık eğitimi tamamlamıştır. Erkeklerde ise bu oran % 77’dir. Ayrıca, ilkokuldan sonra eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullaşma oranı erkeklerin çok gerisindedir (30).

Araştırmada “Dul, boşanmış, eşi ölmüş kadınların yalnız yaşamaları doğru değildir” ve “Kadınların akşamları tek başına sokağa çıkması doğru değildir” önermelerine ilişkin erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 1). HÜKSAM'nin çalışmasında ise, aynı önermelere ilişkin kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır (23). Bu sonuçlar Kafkas Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin daha geleneksel bir bakış açısına sahip olduklarını düşündürmektedir. Kadın cinselliği ve kadının sıkı bir biçimde denetlenmesi Türk toplumunda olduğu gibi ataerkil toplumların ayırt edici özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (33). Erkeğin kendisinin ve ailesinin onurunu korumak için aktif bir rol alması beklenirken, kadından saflığını (bekaretini) koruması ve çocuklarına iyi bir anne olabilmesi beklenmektedir (28).

Toplumsal yaşam ile ilgili “Kadın hastalar erkek doktora muayene olmamalıdır” önermesine ilişkin kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 1). Yangın’ın yaptığı çalışmada, gebe kadınların %69.2’si kadın doktora muayene olmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada gebe kadınların %7.6’sının eşinin ısrarı nedeniyle kadın doktora gittiklerini ifade etmesi kadınların bu görüşleri üzerinde erkeklerinde yaptırım gücünün etkili olabileceğini göstermektedir (34). Türk toplumunda kadınların dini görüşleri, mahremiyet ve utanma duygusu gibi nedenlerle kadın doktora muayene olma eğilimleri olmasına rağmen, bu çalışmada hem erkek hem de kız öğrencilerin çoğunluğunun kadın hastaların erkek doktor tarafından da muayene edilebileceğini belirtmesi olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre evlilik yaşamı ile ilgili önermelere ilişkin bakış açıları incelendiğinde, tüm önermelerde kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) bulunmuştur. “Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir” önermesine ilişkin erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 2). HÜKSAM'nin

çalışmasında aynı önermeye ilişkin bulgular benzerlik göstermektedir (23). Ayrıca araştırmamızın sonuçlarıyla uyumlu olarak, Dilbaz'ın 400 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada "Evlendiğiniz bayanda bekaret arar mısınız?" sorusuna öğrencilerin %85'i evet cevabını vermiştir (35). Öztürk'ün 500 üniversite öğrencisi üzerinde aynı konuda yaptığı araştırmada da öğrencilerin % 55'inin evlenecekleri bayanda bekaretin önemli olduğunu belirttikleri saptanmıştır (36). Yine Kömürcü'nün yaptığı bir araştırmada (37) ebe ve hemşirelerin % 66'sının ve Gürsoy'un araştırmasına (38) katılan ebe ve hemşirelerin ise % 56'sının bekaretin önemli olduğunu belirttikleri bulunmuştur. Toplumun ahlak yapısı ve değer yargılarına göre kadınlar için evlilik öncesi cinsel birliktelik kabul edilmez bir davranıştır (28,39). Kabul gören davranış ise kadının evlenene kadar bekaretini korumasıdır. Kadınlar için evlilik öncesi cinsel birlikteliğin kabul görmediği toplumlarda erkekler için cinsel özgürlük vardır. Halk arasında "Erkeğin elinin kiridir, yıkayınca geçer" ya da "Erkek adam aldatır" şeklindeki ifadeler toplumsal kabulün göstergesidir. Böylece kadının namus ve şerefi erkekler tarafından kontrol edilen ve denetlenen aynı zamanda erkeğin toplumsal konumunu belirleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (36,40). Kız ve erkek çocukların yetiştirilmeleri sırasında ve her türlü eğitimlerinde, namusun cinsellikle eş tutulması, kadına ait bir kavram olarak algılanması ve kabul görmesi önem taşımaktadır (41).

"Evli bir erkeğin karısını aldatması normaldir" önermesine kız ve erkek öğrencilerin verdikleri cevaplar arasında istatistiksel fark olmasına rağmen, kız ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu önermeye ilişkin eşitlikçi bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca aynı önermeye katılan erkek öğrenci oranının %14.2 olması dikkat çekici bir bulgudur (Tablo 2). HÜKSAM'nin çalışmasında aynı önermeye ilişkin bulgular benzerlik göstermektedir (23). Cinsiyetler arası bu fark ataerki geleneklerin ağır bastığı Türk toplumunda, cinsler arasında erkek egemenliği ile ilgili görüşlerin üniversite öğrencilerinde hala yaygın olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre aile yaşamı ile ilgili önermelere ilişkin bakış açıları incelendiğinde, kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak "Aileden kalan mirastan sadece erkek çocuklarının yararlanma hakkı olmalıdır" önermesi dışındaki tüm önermelerde anlamlı bir fark ($p<0.05$) bulunmuştur. Araştırmada her on kız öğrenciden birinin kadına kocası tarafından şiddet uygulanabileceği görüşüne sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). 2003 TNSA'nın sonuçlarına göre, çalışmaya katılan kadınların %39'u "Kadın hak ediyorsa kocasından dayak yiyebilir" görüşüne sahiptir (30). "Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu herkesten saklamalıdır" önermesine ilişkin kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi bakış açısına sahip olmalarına rağmen, her dört erkek öğrenciden birinin bu önermeye katıldığını belirtmesi düşündürücüdür (Tablo 4). HÜKSAM'nin çalışmasında ise, aynı önermelere ilişkin kız ve erkek öğrencilerin eşitlikçi bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir (23). Şiddet evde, sokakta, işyerinde ve okulda kısaca her ortamda ve konumda yaşanan önemli bir sorundur. Gelişmiş ve gelişmemiş toplumlarda pek çok kadın bu

sorundan etkilenmektedir. Ülkemizde kadına yönelik şiddet yaygın olmakla birlikte görünür değildir. Çünkü töreler ve geleneksel nedenlerle gerçek rakamlara ulaşıl-mamasına rağmen kayıtlı verilere göre kadınların %58'i dayaha maruz kalmaktadır (42). Türkiye'nin başkenti Ankara'da yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, aile içinde asıl şiddet kurbanlarının kadın ve çocuklar (%45.6) oldukları belirtilmektedir. Şiddet uygulayıcısı olarak da özellikle erkekler (% 54.2) gösterilmektedir. Bu bulgular yalnızca ailede yaşanan gerçek olayların aktarılmasına değil görüşülen kişilerin fikir ve gözlemlerine de dayanılarak elde edilmiştir (43). Aile yaşamına ilişkin önermelere verilen cevaplar Türk toplumunun özelliğini yansıtmaktadır. Türk toplumunda er-kekler kendisini, ailede gücün ve iktidarın sahibi olarak görmektedirler. Kadınlar ise çoğunlukla bu güç ilişkisini kabul ederek, kendilerine uygulanan şiddete karşı sessiz kalmaktadırlar.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan öğrencilerin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tüm görüşleri incelendiğinde, erkek öğ-rencilerin kız öğrencilere göre daha geleneksel bir bakış açısına sahip oldukları göze çarpmaktadır. Ancak evlilik yaşamı ile ilgili önermeleri değerlendirdiğimizde; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha geleneksel bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Toplumsal cinsiyet ile ilgili düzenlenecek sempozyum ve panellerde konunun öğ-renciler tarafından tartışılması ve toplum tarafından biçimlendirilmiş geleneksel görüşlerinin farkına varmalarının sağlanması
- Konuya ilişkin düzenlenen akran eğitimleri ile üniversite öğrencilerinin farklı üniversite ve kurumlarda bu bilgilerini aktarmalarının desteklenmesi
- Yurtdışındaki üniversitelerde olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kulüplerin ya da öğrenci topluluklarının kurulması ve bu tür etkinliklere erkek öğrencilerin katılımının desteklenmesi
- Üniversite gençliğinin toplumsal cinsiyet bakış açılarını daha geniş çapta belirle-mek ve bölgesel farklılıkları ortaya çıkarmak amacı ile araştırmaların yapılması

Teşekkür: Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü'ne ve ilgili üniversitenin Arş. Gör. Rukiye Türk'e araştırmanın uygulama aşamasındaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. World Health Organization. Gender and health, Technical paper. Switzerland: 1998.
2. Morris CG. Psikolojiyi Anlama. Ed. Ayvaşık HB, Sayıl M. Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:23. Ankara: 2002.

3. Dökmen YZ. Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar. Ankara:Sistem Yayıncılık;2004.
4. Bhasin K. Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”. Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları. İstanbul:Kuşak Ofset Birinci Basım; 2003.s.1-5.
5. Coşgun Z. Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet: Okula Dayalı Toplumsal Rollerin Öğrenilmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya:2002.
6. Akın A, Demirel S. Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı Özel Eki. 2003; 25;(4):73-83.
7. Kottak PG. Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış. Ed. Altuntek S, Aydın B, Erdal D, Ankara: Ütopya Yayınevi; 2002.s.442-63.
8. Girginer UH. Türk Toplumunda Cinsiyet Rollerini Algısı. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir:1994.
9. Baran G. Ankara’da Bulunan Çocuk Yuvalarında Kalan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Cinsiyet Rollerini ve Cinsiyet Özellikleri Kalıp Yargılarının Gelişimi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara:1995.
10. Staggenborg S. Gender, Family, and Social Movements. California:Pine Forge Press;1998.p.1-3.
11. Lindsey LL. Gender Roles A Sociological Perspective. United States of America: Prentice Hall International Limited;1990.p.1-5.
12. Basow SA. Gender Stereotypes and Roles. 3rd Edition. California Brooks/Cole Publishing Company Pacific Grove:1992.
13. Çelebi N. Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara:1997.
14. Baykal S. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini İle İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara:1988.
15. Şenel-Akgün S. Cinsiyet Rolüne İlişkin Kalıp Yargılara Uygun Davranış Davranmamanın Çekiciliğe Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara:1993.
16. Kimberly A, Mahaffy K. The gendering of adolescents’ childbearing and educational plans: reciprocal effects and the influence of social context. Sex Roles. 2002 June; 46(11/12):403-17.
17. Atlı AK, Özvarış ŞB. Çalışma yaşamı ve kadın. Sağlık ve Toplum. 1998 Temmuz- Aralık;3-4:73-8.
18. Rosenkrantz P, Vogel S, Bee H, Broverman, I, Broverman DM. Sex roles stereotypes and self concepts in college students. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 1986; 32;(3):287-295.
19. Trommsdorff G, Iwawaki S. Student’s perceptions of socialisation and gender role in Japan and Germany. International Journal of Behavioral Development. 1989; 12(4):485-493.
20. Keith B, Jacqueline S. Parent and adolescent gender role attitudes in 1990’s Great Britain. Sex Roles. 2002; 46(7/8):239-244.
21. Aşılı G. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini ve Ego Durumları Arasındaki İlişki. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı,. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya:2001.
22. Güvenç G. Kız ve erkek üniversite öğrencilerinin aile içi etkileşime ilişkin algıları ile toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları. 3P Dergisi. 1996; 4(1):34-40.
23. Demirel S, Kisa S, Kocaöz S, Vefikuluçay D, Taşkın L, Eroğlu K, Akın A. Üniversite Yaşamı Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısındaki Gelenekselliğini Etkiliyor mu?. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Ankara: 2004.

24. Attanapola CT. Changing gender roles and health impacts among female workers in export-processing industries in Sri Lanka. *Social and Medicine*. 2003;1-12.
25. İnanç N. Toplumsal Cinsiyet. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongre Kitabı. Ankara; 20-23 Nisan 2003. s.123-5.
26. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Türkiye’de Eğitim Sektörü Örneği. Ankara:1996.
27. Gönüllü M, İçli G. Çalışma yaşamında kadınlar : aile ve ev ilişkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2001 Mayıs;25(1):81-100.
28. Dermen Ç. Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri. Erişim: <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/> Erişim Tarihi: 30 Kasım 2004.
29. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Erişim: <http://www.die.gov.tr/> Erişim Tarihi: 12 Ocak 2003.
30. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. Ankara:2003.
31. Gümüsoğlu F. Ders Kitaplarındaki Cinsiyetçiliğin Seksen Yıllık Serüveni. Erişim Adresi: <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/> Erişim Tarihi: 30 Kasım 2004.
32. T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü. İşte Türkiye: Kadın ve Toplum. Erişim Adresi: <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/kitaplar/isteturkiye/> Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2004.
33. Kardam F. Namus Gereğiyle Öldürülme ya da Kendi Canına Kıyma: Kadın Cinselliği Üzerinde Baskıların Benzer Koşullarda Farklı Sonuçları mı?. Erişim Adresi: <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/> Erişim Tarihi: 30 Kasım 2004.
34. Yangın HB. Gebelikte Cinsel Davranışların Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: 2004.
35. Dilbaz N. Üniversite öğrencilerinin cinsellikle ilgili tutumları. *Ankara Tıp Dergisi*. 1992; 14;(1):17-24.
36. Öztürk E. Üniversite Öğrencilerinde Aşk ve Cinsellik. 7. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongre Kitabı. Malatya; Haziran 1998. s. 32-5.
37. Kömürcü N. Ebe ve Hemşirelerin Cinselliğe ve Bu Konudaki Danışmanlık Rollerine İlişkin Tutumları. 3. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı. Sivas; 22-26 Haziran 1992. s. 267-72.
38. Gürsoy E. Kızlık Zarı Muayenesi/Bekaret Denetimi. Erişim Adresi: www.huksam.hacettepe.edu.tr/ Erişim Tarihi: 6 April 2004.
39. Cindoğlu D. Bekaretin Yeniden Üretiminde Modern Türk Tıbbi, Bekaret Muayeneleri ve Bekareti Onarma Müdahalelerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. 1. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. İzmir; 3-5 Kasım 1993. s. 581-8.
40. Fidan D. Bekaret muayenesi uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 2005; 430-3.
41. Akkaya E. Irza Geçme. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Matbaası; 1985. s. 653-7.
42. Ankara Tabip Odası. Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu Sonuç Bildirgesi. Erişim Adresi: <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/> Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2004.
43. Rittersberger-Tılıç H. Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım. 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı; 19-21 Kasım 1997.